

FLUSTRET OCH DESS NAMN

Av NILS SUNDQUIST

Den kända restaurangen Flustret i Uppsala, med vars popularitet få restauranger i Sverige torde kunna mäta sig, kan 1942 fira sitt 100-årsjubileum. Det var nämligen år 1842 som den då endast tjugofyraårige källarmästaren Sven Joseph Norberg här begynte sin schweizerirörelse. Flustrets intressanta utvecklingshistoria är utförligt skildrad av K. W. Herdin i hans bok *Gammalt och Nytt* (Ny serie, 1937). Nedan skola vi endast, jubileumsåret till ära, uppehålla oss något vid Flustrets äldsta anläggning och se till på vilket sätt densamma kom att ge upphov till restaurangens så originella och lyckade namn.

Förutsättningarna för en utvärdshusrörelse på västra sidan om ån, nedanför nuvarande Islandsbron, voro vid 1800-talets tidigare del ringa. Platsen var då alldeles oordnad och framträdde närmast som en beteshage. Den som såg att en försköningsprocedur här skulle skänka Uppsalaborna ett välbehövt park- och fritidsområde var friherre Robert von Kraemer, som 1830 hade blivit landshövding i Uppsala. Ifrågavarande område, nuvarande stadsträdgårdsområdet, låg av ålder under slottet under benämningen Landshövdingens hage och det var härigenom som von Kraemer hade möjlighet att genomföra sitt försköningsprogram. Vägar anlades, träd planterades. Betydelsefullt för området var därtill anläggningen av en modernare hamn och en ny bro över ån. Tidigare hade ångbåtstrafiken på Stockholm, som sedan 1837 ombesörjdes med reguljära ångbåtsurer, sin tilläggsplats nedanför nuvarande Ångquarnsområdet. I slutet av 1830-talet lät den av landshövdingen ledda hamndirektionen upprensa Fyrisån, anlägga skidbord för vattenfallet och bygga den nya Islandsbron, vilken stod färdig 1841. (Våra dagars Islandsbro byggdes först 1906.)

Samtidigt med att 1841 års Islandsbro stod färdig och hamnen blev förlagd hit upp blev platsen mitt emot nya hamnen planterad med lönnar och almar samt upplåten till promenadplats. Strömparterren blev det nya namnet. Våren 1847 utvidgades parkområdet så att man kunde fortsätta promenaden ett gott stycke längre neråt utefter ån. Icke blott markområdet utan också kostnaderna för dess ordnande svarade landshövding von Kraemer för.

Kors, vad den Kraemer är bra för staden!
Han bygger broar och planterar träd

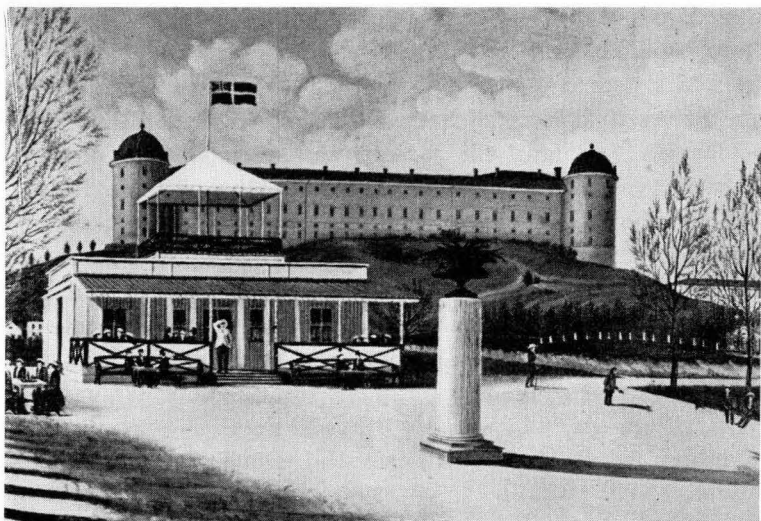
sjunger ju också Gunnar Wennerberg i Gluntarna.

Tanken att i den nya Strömparterren anordna ett förlustelseställe hade tidigt väckts. På andra sidan om ån, på platsen för det äldre Tullhuset mellan Gasverket och Ångqvarn, hade redan 1826 inrättats ett sommarvärdshus av den schweiziske pastejbagaren Pierre Balthasar Schucani. Det gavs snart av studenthumorn namnet *Fördärvet*. Förutom förtäring fanns här möjlighet till kägelspel och värdshuset har ju blivit odödligt genom Wennerbergs rader i Gluntarna:

Snart vid Fördärvet på sviktande tiljor
kloten de dundra vid sexornas lov.

Då Schucani i början av 1840-talet var starkt betänkt på att avyttra Fördärvet, fick han idén att fortsätta sin rörelse vid den nya Strömparterren. Han begärde och fick tillstånd av landshövdingeämbetet att där anlägga ett schweizerietablissemang. Av någon anledning kom han dock icke att själv lägga hand vid den nya rörelsen utan utarrenderade sin rättighet till en annan person. Denne var den ovan nämnde konditorn Sven Joseph Norberg.

Norberg, som 1841 flyttat från Stockholm till Uppsala, lät nu vid Strömparterren uppsätta en paviljongartad byggnad. Platsen säges, enligt Herdin, i äldre handlingar begränsas av Fyrisåns västra strand mitt emot hamnen, av Slottsdammen, trädgårdssällskapet arrendejord väster om platsen samt första diket söder om densamma. Norberg skulle till innehavaren av

Utvärdshuset Lilla Fördärvet, sedermera benämmt Flustret, på 1840-talet.
Målning av J. O. Högstadius.

området, landshövdingen, årligen erlægga en avgift, i början 33 rdr 16 sk. banco, som von Kraemer dock överlät på stadens Trädplanteringskassa. Norbergs schweizeri fick snart sitt namn. Källarmästaren hade väl antagligen tänkt sig namnet Strömparterrens schweizeri eller dylikt, men studenthumorn var snart färdig med namnet *Lilla Fördärvet*, i motsats till det ovannämnda Stora Fördärvet på andra sidan ån.

I och med öppnandet av Lilla Fördärvet hade sålunda Uppsala stad fått ett modernt utvärdshus på den vackra platsen nedanför slottet, och det är att antaga att det redan från början blev ett livligt frekventerat ställe. Det säregna är emellertid att det mycket snart uppträder ett nytt namn på det norbergiska schweizeriet, nämligen *Flustret*. Studenthumorn har tydligen åter varit framme och tilldelat det populära stället ett nytt namn.

Innan vi komma närmare in på berörda förhållande kan det vara av intresse att se till hur Lilla Fördärvet såg ut efter sin första uppbyggnad. Lyckligtvis befinnes detta möjligt genom

en god avbildning av utvårdshuset på 1840-talet. Det är en oljemålning, utförd av J. O. Högstadius, teckningslärare vid Uppsala katedralskola och åren 1855—56 amanuens vid Uppsala universitets konstmuseum. Tavlan, som nu tillhör direktör Henrik Svanfeldt, är visserligen daterad 1883, men den har utförts efter teckning i en under 1840—50-talen tillkommen skissbok.

På Högstadii målning, som här återges i bild, ser man precis hur Lilla Fördärvet såg ut. Det var en låg, paviljongartad byggnad, krönt av en tälttakstäckt loggia på taket. I själva byggnaden bör den egentliga serveringslokalen ha varit inrymd, men vi se att densamma väsentligt utökats genom en vid paviljongens sida mot ån utbyggd rymlig öppen veranda. På bilden se vi åtminstone tre studentlag sitta bänkade på denna.

Det är högst sannolikt att det är just denna veranda, och enbart den, som studenthumorn till en början benämnde Flustret.

Parallellen med bikupan blir då slående. Själva paviljongen är »kupan», verandan framför är »flustret». Om ett studentlag skulle gå på Lilla Fördärvet kunde man tänka sig följande replikväxling:

— Skola vi sitta inne eller ute?

— Vi sitter ute. Vi sätter oss på Flustret.

Benämningen *Flustret* på Lilla Fördärvets veranda blev tydligen så förankrad hos schweizeriets publik, att den snart nog tog överhanden över Lilla Fördärv-namnet. Flustret kom att bli namnet på hela anläggningen.

När Gunnar Wennerberg sjunger i Gluntarna om Lilla Fördärvet och dess källarmästare Norberg:

Och på Flustret står Norberg och glör
i vit jacka och blankade skor

så förstår vi nu honom bättre. Ty Norberg — se Högstadii bild — står verkligen »på Flustret».